

ТРИЗНЕВИК · REVUE HEBDOMADAIRE · **TRIDENT**
UKRAINIENNE

Число 32 (536) Рік вид. XII 20 вересня 1936 р. Ціна 1 фр. 50. Prix 1 fr. 50

Париж, неділя, 20 вересня 1936 року

В одділі «З преси» ми нотуємо думку російського соціал-демократа п. Абрамовича про те, що можливість поставлення на порядок денний справи поділу Росії зовсім не є фантазією. Так, під цим оглядом представник російської соціал-демократії має повну рацію — ця можливість безумовно існує. Думаємо лише, що цілком даремне п. Абрамович, залякуючи себе й інших, хоче зв'язати реалізацію цієї можливості з перемогою фашизму в загально-європейському масштабі. Справа стоїть, на нашу думку, значно безнадійніше для всіх прихильників єдиної неподільної Росії. Справа поділу Росії, справа відбудови тих національних держав, що були повстали на її території, в першу чергу України, мусить бути поставлена і буде поставлена на порядок денний незалежно від того, який режим існує і буде існувати в поодиноких європейських державах.

На порядок денний ставить цю справу необхідність стабілізації європейських відносин. Немає можливості перевести цю стабілізацію, коли з неї є виключена така величезна держава, як ССРСР, яка займає 1/6 земної кулі, яка таїть в собі велитенські господарські перспективи. Але з другого боку так само немає можливості перевести цю стабілізацію, поки ССРСР існує в її теперішніх кордонах і з тим державним режимом, який вона має тепер. Система європейської стабілізації може бути досягнена і переведена, може набрати тривалого характеру лише тоді, коли вона буде спиратися на міжнародні сили з закріпленим режимом, з стабілізованими відносинами. Чи є і чи може бути ССРСР такою між-

народною силою. чи може він стати заслуговуючи довір'я рівнорядним контрагентом в збудованні системи європейської рівноваги? Чи захоче хто небудь новтворювати в повному розмірі той досвід, який мали держави антанти під час європейської війни, коли крах Росії в колосальній мірі утруднював і ускладнив ті завдання, які вони собі ставили?

Аджеж ті, що вивчають і знають становище в ССРСР розуміють, що та часткова умовна і поверхова стабілізація відносин, яка осягнена тепер, захоується з величезним напруженням. Адже-ж не є секретом, що в совітському союзі існують величезні потенціальні сили, які до існуючого режиму ставляться недвозначно вороже, а серед них у першу чергу поневолені національності. Аджеж останній московський процес і події з ним зв'язані виразно показали, що навіть серед тої совітської адміністративної і військової верхівки, яка тим часом тримає в шорах населення, існує фермент незадоволення, деструктивні з погляду існуючого режиму процесу. При цих непевних відносинах, які панують в ССРСР навряд чи можна сумніватися, що доля ССРСР у випадку подій, які вимагали б од держави максимального напруження сил, була б подібною до долі царської Росії. При цих умовах і обставинах ті спроби, які існують на заході, притягти ССРСР до забезпечення європейської рівноваги не можуть бути нічим іншим, як короткочасовими комбінаціями переходового характеру. Держави, які б захотіли трактувати теперішні комбінації з ССРСР більш поважно, які б ризикнули поставити на нього більшу ставку, могли б опинитися в дуже прикрому і небезпечному становищі.

Шлях до включення тих територій, які входять тепер в межі ССРСР, до системи європейської рівноваги є лише один — він йде через ліквідацію ССРСР, через відбудову тих національних держав, що були повстали в його межах, України в першу чергу. Справа пригнічених націй Сходу Європи, те, що п. Абрамович називає підлом Росії, стане з залізною необхідністю на порядок європейського політичного дня. Стане незалежно од того, які режими будуть існувати в поодиноких країнах. Бо по-за розбиттям совітської тюрми народів нема і не може бути вирішення східне-європейської проблеми.

ШМАТОЧКИ МИНУЛОГО

(Продовження)

VI

Поки не було в нас дітей, то частенько увечері йшли ми з дружиною на приморський бульвар. Сідали десь за окремих столик та слухали музику. Кожний екіпаж мав свою оркестру, але була й загальна, портова музика симфонічна, чоловік на 80. Велика кількість музиків матросів була з високою музичною освітою, вони відбували тут військову повинність. Грали опери, грали симфонії. А дружина моя нічого в світі так не любила, як музику.

Та ще бували оті концерти на тлі живої, чудової декорації. Над вечір грало море безкрайне всіма кольорами. А пізніше якось несподівано вкривалося небо буйними зірками, які бувають тільки в Криму. А по кущах на бульварі літали золоті мухи. Мабуть і двіста й триста років тому блищали вони тут коло теплої води, ще тоді, коли на місці Севастополя існувала тут невеличка турецька кріпость Ахтіяр. А краса і теплота повітря і досі zostалися ті самі.

Вільного часу вдень заходили ми до бібліотеки морського зібрання старшин. Великі салі із шкіряними фотелями, з малюнками по стінах Айвазовського, Лагорію, Ткаченка. Всі книги, всі часописи всіма мовами були тут. Виписувалася і «Київська Старина», заходами лейтенанта М. Шрамченка. Між старшинами була велика кількість з високою освітою, та й плаваючи за кордоном багато вони бачили. Не погано було жити й служити коло Чорного моря і матросам, майже на 75 відсотків чистим українцям, дарма, що тоді служба продовжувалася у флоті 7 років.

І по кораблях, і по касарнях на березі їли вони дуже добре і самі собі вибирали «артельщика», що купляв продукти. Борщ був знаменитий — з кримською бараниною, з помідорами та ще й затовчений салом. А у плаванні давалася до обіду й чарка горілки. Одяг був добрий. Видавалися й «ботинки», і чоботи, і протині, і рушники. І боялися матроси не так старшин, як квартирмейстерів, що після були переіменовані на унтер-офіцерів. Жидів до флоти не приймалося. Українських пісень співати не заборонялося. Неграмотних не було.

Непомітно пробіг ще один рік моєї служби.

На весні дружина виїхала до Києва до своєї родини, бо чекала на дитину. Я на де-який час зостався самітним. Знайшов собі помешкання і жив недалеко від так званої «Кришталної бухти». Вільного часу було досить. І почав я тоді писати чимало оповідань з життя залізничних машиністів. Нарешті видав в Одесі книжку під назвою «Забутые люди». Надіслав одного примірника Антону Чехову, що оселився був недалеко. у місті Ялті.

Багато мав української крові та української поваги цей письменник. Його дід та баба були кріпаками на Катеринославщині і по-російськи не говорили. Належали вони поміщикаві Чорткову. Гумор Чехова, якийсь не дуже веселий, нагадував мені іноді гумор Гоголя. Бо кожна українська постать, вона одноманітно і сміється, одноманітно і журиться. Так воно було з Аверченком, що народився в Севастополі. Так воно зараз із Зощенком, що глузує непомітно над московськими тимчасовими владиками, дарма що пише він російською мовою.

Але мова ще не все значить. Зрусифіковане виховання цих письменників не зрусифікувало їхньої душі.

Порода — оце головне. Вона виявиться скрізь.

* * *

Якось несподівано викликав мене голова суду генерал Глинка і почав говорити приблизно так:

— Я вже збираюся покинути службу, мабуть поїду до Польщі, до сина. А поки-що я тут, хотілося б мене, щоб ви спробували себе, як слідчий. Так ось що: є такий пароплав Добровільної Флоти, що зветься «Ярославль». Так той пароплав двічі на рік ходить з Одеси на Сахалін, перевозить каторжан на заслання. Ну й оце в останній рейс, на стоянці у Владивостоці, втікло з нього двоє каторжан: Кравченко та Коваленко. Конвоїрами були там наші — військові матроси, і начальник конвою тако-ж лейтенант флоти. Так їдьте ви до Одеси та доберіть толку, цеб-то зробіть слідство. Хто там винуватий? Чи вартові, чи яке начальство, Бо оті Кравченко та Коваленко втікти з пароплаву ніяк не могли, коли не було порушено інструкції вартової військової служби. Пароплав той зараз стоїть в Одесі... А дознання зроблено чорт знає як, не можна добрати толку. Так завтра і виїзжайте.

— Єсть, Ваше Превосходительство.

— Ну так нехай в канцелярії напишуть вам посвідчення.

А ще через добу після цього наказу я вже був в Одесі на пароплаві «Ярославль». Перш за все з'явився я до командира і показав своє посвідчення. Старий моряк відповідав:

— До ваших послуг я і весь мій екіпаж, робіть, як треба. Дозвольте вас познайомити з нашим старшим офіцером, бо він був і за начальника конвою.

Навіки не забуду вражіння, яке на мене зробила постать цього начальника конвою лейтенанта Паттона. Французької нації, але російської служби, був він увесь делікатний, чистенький, наче трохи смутний, з блакитними очима, з маленькою русвою борідкою.

Але наперед всього допитав я не його, та боцмана, типового українця, здається, прізвище його було Бовкун, чоловіга пудів на шість ваги, з червоною пикою та з руками, наче клешні в рака. Бо як на військовому, так і на «добровільному» кораблі, — боцман все знає, хоч і не належав до конвою.

Утрюх ми пішли вниз до тих кліток-трюмів, де містилися каторжане. Залізне пруття скрізь було кріпке, товсте. З обох сторін по бортах коридори, по яких походили в плаванні вартові з рушницею.

— Ну, як же-ж з такої клітки могли втікти оті Кравченко та Коваленко? — спитав я в боцмана.

— А так, що містилося у цій клітці триста чоловік. Ну й поки був пароплав у рейсі, то двоє, оті Кравченко та Коваленко, весь час лапали залізні прутти та виміряли ширину по-між ними. Ну, лапали, лапали та й налапали, що як раз на розі клітки, недалеко від трапу, два прутти поставлено було на де-кільки сантиметрів ширше. І, крім них, ніхто того не знав...

— А ну-ж пролізь ти по-між отими прутами, — наказав я Бовкунові.

Трохи напружившись та почервонівши, боцман проліз і вперед, і назад.

— Так, бачу. Ну, а де-ж був на той час вартовий?

— А він саме йшов по коридору, спиною до трапу.

— Ану, гукни його сюди.

Тут обізвався лейтенант Паттон.

— Дозвольте доложити, що весь конвой учора відправлено до Севастополя, «въ наличіе своихъ экипажей». Бо зараз вони вже не потрібні.

Це зовсім повертало напрямок моїх заходів. Але я записав усе, що розповів боцман, і послав його за фотографом, щоб зфотографувати все помешкання, а потім звернувся до лейтенанта Паттона:

— А тепер чи не можна зайти до вашої каюти?...

— Есть.

Ми знову вийшли на верх, до його каюти. Посідали коло столу.

— Ну, так що ви можете розповісти в цій справі, — спитав я лейтенанта, — яким чином це скоїлося?

— А таким чином, що, здається, ніхто з конвоїрів тут не винний, а винен тільки я один, бо порушив інструкцію для супроводу каторжан у морі.

Лейтенант Паттон почервонів, на хвильку замовк, а після почав докладно розповідати:

— Під часи великої спеки, я маю право розковувати каторжан у плаванні, але десь на стоянці у порту повинні вони знову бути закованими у кайдани. Тако-ж я маю право купляти їм за їх власні гроші, які знаходяться у мене, якусь цивільну одягу, але не маю права передати їм на руки тої одяги раніше, як допливемо до Сахаліна. Коло Сингапура спека піднялася за 50 ступнів. Я наказав виводити людей партіями на поміст та поливати їх водою з брандсбойта. І були вони за це дуже вдячні. І коли став наш пароплав у Сингапурі, то не звелів я надівати на них кайдани знову. Між иншим, Кравченко та Коваленко дуже прохали купити для них сині кочегарські «роби». Я купив і передав їм

одежу на руки в трюм. Далі, до самого Владивостоку все було благополучно. Люде не були заковані. І як «ошвартувалися» ми у Владивостоці коло берега, так тут і втікли оті Кравченко та Коваленко. У синіх робах, без кайданів, проскочили вони у дірку по-між прутами, а далі спокійнесенько минули вартового, що стояв на палубі і, безумовно, не знав їх у обличчя. Була у нього така думка, що це люди з машинної команди. А на палубі тим часом було чимало народу. Ну, і виходить, що скоївся цей випадок цілком з порушення мною інструкції...

— Так що ви визнаєте самі себе у цьому випадку винним?
— спитав я.

— Визнаю.

Я почав записувати все, що він мені розповів. Душно було в каюті. Крутився та верещав електричний вентилятор, скрипіло моє перо на папері. Скінчивши своє «постановлення», я ще раз перечитав його у голос лейтенантові, потім спитав його:

— Так?

— Так.

— Ну, так підпишіться.

Він підписав. На палубі задзеленів дзвінок на обід. Я думав, що його робити далі? Все було ясно, як день, але потрібно було допитати ще отих вартових, що їх було вже відправлено до Севастополя. З'явився підвахтений матрос і покликав нас до їдальні на обід. І хоч і годували на пароплавах Добровільної Флоти дуже, дуже добре, і всяких напиктів було вдосталь, але не йшов мені той обід до смаку. І велика була моя досада на всіх людей і на їх закони...

На другий день, забравши фотографії отих кліток, я виїхав до Севастополя. І тут... Мені дуже попало і від генерала Глинки, і від прокурора.

— Яке-ж ви мали право обвинувачувати лейтенанта, коли ще не було на те наказу головного командира?..

— Але він сам признав себе винуватим...

— Та хоч би десять разів признав, то без наказу головного начальства не можна обвинувачувати старшини. Це-ж закон...

Тут вже виходило, що я зробив велику хибу. Нарешті передали все діло іншому слідчому, капітану Вільчевському. Той зараз-же допитав, як винуватих, вартових, звільнивши від усякої відповідальности лейтенанта Паттона.

Був суд. Але вартових, було оправдано.

Це діло залишилося на віки в моїй голові, хоч і нічим не скінчилося. Чогось раділо моє серце, що ніколи не знайшлися оті Кравченко та Коваленко. Може й досі благополучно перебувають десь в Америці...

А лейтенант Паттон, в чині адмірала, живе зараз десь у Франції на своїй землі...

А ми й досі на чужій...

(Далі буде).

Борис Лазаревський

БОРІТЬБА УКРАЇНСЬКОГО СЕЛЯНСТВА З МОСКОВСЬКОЮ СОЦІАЛІЗАЦІЄЮ ЗЕМЛІ

Безперестанна й жорстока боротьба українського селянства, що триває з самого початку захоплення України більшовиками, пережила кілька фаз. Безпощадно нищучи селянство фізично й економічно, більшовики формально досягли того, що загнали його майже цілком до комуні. Але перемога виявилася Пірровою, бо, перемігши, більшовики вже в кінці першої п'ятилітки побачили, що коли продовжувати далі колективізацію в такий спосіб, як на початках першої п'ятилітки, то очевидно можна зостатися з фабриками і заводами серед справжньої пустелі. Катастрофічний досвід часів 1929-1934 років заставив більшовиків, заховуючи форму колективізму, значно змінити й ушербити зміст його на селі.

Першою великою уступкою селянству після років боротьби з ним був статут селянської артілі, який було заведено Москвою на початку 1935 року. Цей статут, словесно урочисто підтверджуючи принцип колективізації і соціалізації і настоюючи на формальній їх непорушності, проте пробив в їх стіні значну дірку, і принципову і практичну. Він допустив і освятив приватну власність колхозників на землю і усадебне господарство. Ця вимушена реформа негайно дала наслідки ідейного і господарського порядку: селянство відчуло перемогу свого віковичного стремління до власності на землю і збільшило свою приватне-власницьку продукцію. Уже в кінці 1935 року більшовицька преса з огірченням констатує, що огородинцтво і дрібне тваринництво в цих усадебних господарствах значно продуктивніше, ніж в колгоспах і совхозах. Навіть приплід великої худоби в цих мініатюрних хатніх господарствах виявився більшим, ніж в колгоспах, в яких селянство працює на комуну і на більшовицький експеримент. Одночасно більшовицька-ж преса констатує, що завдяки городництву цих хатніх господарств зменшено продовольчу кризу. Виставляючи це, як свою перемогу і перемогу соціалістичного устрою в сільському господарстві, більшовики ці звуки не кажуть про те, якою ціною то здобуто. Та казати голосно про це і не в їхніх інтересах, бо вони і так відчують, що опортунізм фатально їх затягас на стежку все дальших і дальших уступок немилосердним економічним законам.

Порушення принципу соціалізації землі під напором об'єктивних економічних обставин і суб'єктивної боротьби селянства, раптове збільшення ролі усадебного господарства в совітській економіці, викликали вже в кінці 1935 року дальші явища боротьби селянства з колективізмом і соціалізацією землі, при тому вже значно рішучішого характеру. По всьому СРСР совітська преса почала однодушно констатувати порушення селянами — і особливо колгоспниками, які складають масу селянства, — основних законів соціалізації землі, а саме її непродажності і неорендності. На початку 1936 року це явище робиться загальним і самі більшовики вже не пробують замазувати фактів і того, що ці факти набули загального значіння. «Віст» ч. 91 з 22 квітня с. р. передають, наприклад, таку характеристичну звістку з Дніпропетровська:

«Ряд колгоспів Дніпропетровщини допустили порушення законів про націоналізацію землі. Колгосп «Червоний Колос» Васильківського району заорендував в артілі 80 гект. випасу, заплативши за це останньому 10 вівце-маток і 10 ягнат...» (Далі в'єчисляється ще ціла низка подібних випадків).

З вищого допису слідує, що продаж і оренда землі широко практикується по всій Дніпропетровщині, не дивлячись на соціалізацію землі. «Віст» з 24 квітня с. р. ч. 96 подають тако-ж безсонечний ряд фактів «про найгубіші порушення закону про націоналізацію землі в Мол-

давській республіці», що є частиною України. Самих фактів не перече-
ляємо, бо всі вони зводяться до продажу землі і здавалося її в оренду
колгоспам і окремим особам. Цій-же справі присвячують велику фактичну
статтю «Вісті» ч. 97 з 26 квітня с. р.

«На протязі цілого 1934 року райвиконком Липецького райо-
ну на Харківщині злочинно порушував державний закон про на-
ціоналізацію землі. Тут направо і наліво торгували державною
землею. Сотні гектарів лук продавали з молотка і здавали в оренду
допоміжним господарствам Харківських підприємств і ріжним ос-
бам. Цю злочинну практику продовжували і в 1935 році...

«Липецькі злочини, не зважаючи на півторарічну давність, і
досі не втратили громадського інтересу. Рецидиви продажу націо-
налізованої землі, рецидиви порушень фінансової дисципліни ще
цілком не ліквідовано».

Разом з заміткою про розпродаж землі на Харківщині, той-же номер
«Вістей» описує подібне явище на Полтавщині, в Лохвицькому районі
де розпродажем землі, коней і фуражу займалися вже не колгоспники
але само начальство — «Лохвицький землевідділ». Цей останній віддано
в повному складі під революційний суд, бо до того-ж він займався і «пе-
тлюрівською пропагандою».

Наведені факти можна було б доповнити ще сотками інших, якими
рябіють совітські газети, особливо на Україні, але справа ходить не про
колекціонування всіх фактів, а про те, щоб навести найхарактерніші,
так мовити, показові. Вони доводять з цілковитою ясністю, що україн-
ське селянство не лише продовжує наступ на большевицьку соціалізацію
землі, але й революційно, явочним порядком, перетворює землелад на се-
лі по своєму розумінню і в своїх інтересах, які грубо порушені больше-
виками. Ця нова форма боротьби українського селянства з большевизмом
має дуже далекойдуче значіння. В парі з ним, як це доводить Лохвиць-
кий факт, йтиме й організація національної боротьби проти окупанта.
Час покаже, і може досить швидко, що аграрному комунізмові на Украї-
ні доведеться йти на нові й нові уступки формально с комунізованому се-
лянству, що в цій новій своїй формі буття, пристосувалися, знайшло
тако-ж зброю для боротьби з московсько-совітським урядом і організова-
ним ним повітнім кріпацтвом.

І. Заташанський.

З МІЖНАРОДНЬОГО ЖИТТЯ

— Майбуття Локарнська конференція.

Як подають в пресі, в жовтні чи в листопаді має бути з рештою скла-
кана в Лондоні так звана Локарнська конференція, тоб-то конференція
п'яти держав, Англії, Франції, Італії, Германії та Бельгії, що свого ча-
су підписали в Локарно між собою договір, який давав певну зарюку
безпечности для заходу Європи, бо передбачав військову допомогу визна-
них держав одна одній та всіх разом проти тої з них, яка б напала н од-
ну з договірних сторін.

Потреба в такій конференції означилася давно, а саме, вже 9-го
березня поточного року, коли Германія відомим актом анулювал під-
писаний нею попередній Локарнський договір, паралельно запропону-
вавши заінтересованим сторонам зачати безпосередні пересправи, що-до
безпечности західньої Європи. Але, як знаємо, психологічно Франція
тоді ще не була приготована до того, аби могла пересправляти з німцями,
як з рівноправною стороною, вільною од тих зобов'язань, що в неї, як

на переможену, було накладено Версальським договором. Крім того, Італія із-за етіопської війни стояла тоді, говорячи женецькими термінами — в розриві з пактом Ліги Націй, підлягала санкціям, а тому тако-ж не хотіла сидіти поруч своїх великих товаришок, — держав, бо вважала себе зневаженою. Бельгія, та хотіла зразу ж пересправляти, але це держава мала й роля її була підрядна. Тому Англія, згідно з своїми дипломатичними традиціями, взяла ініціативу справи до своїх рук, виступила в ролі посередника й стала вичікувати, поки час та нові події виправлять психологічні звернення, обточить дипломатичні та інші загострення. І тепер ніби то все те уже сталося, поле для пересправ прочистилося, на чому вони стануть біля чого вестимуться?

Як відомо, для анулювання Локарнського договору, німці мали дві ближчі причини, одну голосно виявлену, другу — промовчану. Промовчаною була та, що до Локарнського договору заведений було з Версальського зобов'язання Германії дотримувати прирейнську зону в стані демілітаризації, що перешкоджало німцям планово розвинути своє новітнє озброєння. Ця причина на сьогодні цілковито відпала. Зона мілітаризована, на ній поставлено фортеці, аналогічні з французькою «лінією Мажино», ціла система озброєння виконана бездоганно на суходолі, на морі і у повітрі, і з тим держави вже замирилися, як з тако-ж справою, проти якої нічого не вдієш, а мусиш з нею рахуватися. Ця причина, як здається, не викличе більших труднощів в час пересправ на конференції, бо на неї всі заінтересовані держави уже встигли відповісти, а саме, — збільшенням чи поліпшенням свого власного озброєння. Зостається друга причина, проголошена. Вона торкається франко-совітського пакту, що його Германія вважає протирічним і таким, що його не можна погодити з Локарнським договором не лише з минулим, але й з тим, що його мала б скласти конференція згадана. Що-до цієї причини, то вона за ті півроку, що минули з 9-го березня, не тільки не впала, а навпаки поглибилася й ускладнилася, а за останній час, в зв'язку з приходом у Франції до влади народного фронту та з подіями в Іспанії — особливо загострилася.

Погляди Франції та Германії на пакт з совітами на сьогодні незлагоджені і незамирнені. Французька аргументація відома. Вона, коротко кажучи, така. Соіти — європейська держава і член Ліги Націй. Франко-совітський пакт не єсть союз, але договір, складений в рямцях Ліги, що являється лише посиленням 16-го параграфу її статуту спрямованого на кожного нападника в Європі. Коли Германія не хоче, аби той пакт став чинним проти неї, їй треба лише жити спокійно і не нападати на Францію ні на совіти. Крім того, німці ніколи не протестували проти цілком аналогічних французьких пактів, як, скажім, союзний договір Франції з Чехословакчиною, чи з Польщею.

Німці на це одповідають приблизно так. Германія перестала бути членом Ліги Націй і для неї лігійні параграфи не-обов'язкові. Це правда, що ми не підознали протестів проти франко-чехословацького союзу, але це річ дрібна і з-за цього не хотіли ми сваритися. Що ж до французького договору з Польщею, то й проти нього ми нічого не маємо, бо він зрівноважений німецько-польською згодою. Але пакт з совітами, це вже інша річ, бо він стоїть перешкодою на дорозі франко-германського погодження і співробітництва. Чому, на це дає німецька преса таку одповідь («Frankfurter Zeitung» за «Le Temps»).

«Коли б були совітський союз залишили там, де він єсть і там' де йому місце, тоб-то в Азії, коли б утрималися від того, щоб завести його до сфери політики європейської і навіть до політики західньої; коли б не кинуту було до балансу цієї тяжкої ваги, щоб вжити проти Германії, тоді б Європа була в цілком іншій ситуації, політичній, мілітарній та економічній».

Франко-совітський пакт, на думку германської опінії, це — політика союзів.

«В Європі така політика під кожним оглядом небезпечна, бо нищить вона зародки всякого широкого співробітництва. Але політика союзів, яка втягує до себе й країну, де вродився більшевизм, на протязі часу, може мати лише той наслідок, що вона розірве на шматки Європу».

В кожному разі, вказана політика спричинилася до того, що сталося у Європі за останній час, ставши перешкодою до наближення європейських держав між собою, особливо в сфері озброєння.

Бо ж —

«Совітська держава проголосув, що вона в цій справі піде до кінця, до повної мобілізації всього населення, до повного розвитку його мілітарної потужности. Коли б совітський союз залишився підприємством азійським, ця програма нас (німців) не залишила б байдужими, але все-ж більш-менш холодними. Але союз з Францією робить цю програму Москви частиною програму французького, все одно, хочуть того селяне й міщане Франції чи ні. А програм Франції — це вже для Германії факт рішачий, це вже справа життява. Ми (німці) пересвідчилися, що пактування з більшевиками — це смертельна небезпека. Народний фронт (у Франції) думає інакше не лише в площині внутрішньої політики, але й зовнішньої».

Такі настрої в двох головних державах, між якими на майбутній конференції мало б статися погодження. Вони вже були відбитися й на процедурі скликання конференції, до якої були навіть наміри завести Малу Антанту й ССРСР. Явна річ, що забарвлять вони собою і конференційні пересправи, коли не на публічних зборах, то по-за кулісами їх. Як же ставляться до того інші локарнські держави? Що робитиме Італія, поки не відомо. Хоч італійський дуче за останній час пачеб-то й прихилився до певної міри до Германії, але його рішення завжди диктовані тим, що за те дістане Італія, а це буде видно лише на самій конференції. Бельгія? Та з совітами не зв'язана і взагалі, як здається, хоче забула б про їх існування на світі. Але вона мала й залежить перше все від Англії. А як поставиться Англія, зараз ще точно так само не видно. З розширених відомостей у пресі неначеб-то можна вважати, що вона на конференції хотіла б мати справу лише з обмеженим заходом Європи, не впускаючи туди напів чи зовсім азійські совіти. Видко тако-ж і те, що британська дипломатія шукає якогось компромісу на якому зійшлися б німці й французи. Були в пресі і натяки на те, що таким компромісом могло бути забезпечення не лише західної, але й середньої Європи, совіти залишилися б під протекцією всього лише самого 16-го пункту статуту Ліги Націй.

Так стоїть справа з Локарнською конференцією перед її скликанням. А що буде в день тих сходин, і чи відбудуться ті сходини, на сьогодні вгадувати годі. Живемо в такий час, коли події йдуть надто швидким темпом, міняючи все і всіх до непізнання.

Observer.

З П Р Е С И

В 14-15 числі органу російської соціал-демократичної партії «Социалистический Вестник» п. Абрамович в переляканій статті «К событіям в Іспаніи», даючи образ дальшого розвитку подій в Європі, які, на його погляд, можуть привести до посилення впливів фашизму і фашистизації Франції, висловлює таку думку:

«Єдиний компроміс, на якому може поєднатися загально-європейський союз фашистівських держав, включаючи в ньому Францію, може полягати в поневоленню і поділї совітської Росії».

Щоб ще виразніше підкреслити свою думку, автор нижче в своїй статті додає:

«Змальований нам образ зовсім не є фантазією».

Не торкатимемося питання, чи правильний є прогноз автора і чи є оправданим його переляк перед поширенням фашизму. Це його персональна справа. Для нас є цікавим, що навіть для нього, представника найбільш централістичної російської течії, поставлення на порядок денний питання про поділ Росії «зовсім не є фантазією». Це признання ми мусимо занотувати і підкреслити із спеціальними задоволенням.

Варто тако-ж відмітити, що для п. Абрамовича поділ Росії, визволення пригнічених нею національностей, є рівнозначним з її поневоленням. Очевидно п. Абрамович в своїх емігрантських мандрівках таки призабув, що в програмі партії, до якої він належить, є точка: «право на самоозначення для всіх націй, що увіходять до складу держави». Ну та це належить вже до історії, яка і наших людей добре навчила.

* * *

Справа полагодження української проблеми на тих землях, де живуть українці по-за межами ССРСР, ніяк не може зійти з мертвої точки.

Мукачівська «Земля і Воля», орган українців-членів аграрної партії, тої партії, що є основним складником урядової коаліції, характеризує проєкт автономії Підкарпаття, який висовують тепер політичні кола, близькі до влади, в таких виразах:

«Той, хто з таким проєктом носить, дуже нещасливою рукою взявся до справи, якою керував глум і ядовита цинічна воля зневажити русинів в очах інших націй. На основі таких проєктів тутешня владна політика допрацюється до цілковитого розгрому державно-творчих угруповань».

I. Кедрин на сторінках «*Biuletyniu Polsko-Ukrajniskiego*» в статті «*Optymizm i pesymizm*». виясняючи причини песимизму авторів українських статей в «*Biuletyniu*» дає між иншим такий образ трактовання міжнаціональних відносин в широких колах польського громадянства:

«Нема на це ради, люде не люблять непримних річей; разом з тим треба признати, що глибше продумування справи міжнаціональних відносин в Річі Посполитій примним бути не може. А що ж виникає від цього нахил до самих лише умислових примностей. Виникає примітивізація понять і поверхо-в е т р а к т у в а н н я с п р а в и (підкр. автора).

Не ображаючи: *ignorantia Polonorum maxima in rebus ukrainicis* (підкр. автора) не є визначенням, що має тенденцію ображати: це є ствердження жалюгідного факту, джерела всіх національних труднощів на цьому відтинкові. З тим незнанням і небажаним знати існує поруч величезна віра в своїй повній обізнанності із справою (підкр. автора).»

Не наша річ, як органу еміграційного, входити в *meritum* справи. Обмежуємося до зазначення цих двох голосів української громадської опінії, підкреслюючи одночасно, що ці голоси не належать представникам яких небудь крайніх течій.

ХРОНІКА

3 життя Укр. Бібліотеки імени С. Петлюри в Парижі

Поіменний список ч. 29 осіб, що зложили датки на Бібліотеку С. Петлюри в Парижі.

На підписний лист спілки Українських сільських господарів у Франції, датки зложили: п. п. П. А. — 5 фр., Бушило — 10 фр., Солоха — 5 фр., Любецький — 5 фр., Кенюк — 3 фр., М. В. — 5 фр., Кітківський — 8 фр., Шевченко — 5 фр., і Марчук — 10 фр.

На підписний лист ч. 710 Української Емігрантської Громади в Греноблі (Франція) датки зложили: п. п. Вонарха-Варнак — 5 фр., Лопатько — 5 фр., Різників — 1 фр., 50 сант., Пашеко — 2 фр., Червонецький — 3 фр., Червонецька — 2 фр., Куцевол — 5 фр., Адэмович — 1 фр., К. Негута — 1 фр., Дорожинський — 1 фр., Серга — 1 фр., Рогатюк — 3 фр., Гошкевич — 2 фр., Романюк — 3 фр., Ле Комте — 1 фр., і Токайло — 5 фр.

На підписний лист ч. 702 покладений в читальні бібліотеки, датки зложили: Н. Н. — 2 фр., Н. Н. — 2 фр., Гончаренко — 2 фр., В. П. — 5 фр., І. Рудичів — 5 фр., і Перфецький — 5 фр.

Надіслано Українським Центральним Комітетом у Варшаві, зібрані на підписні листи відділів Комітету:

На підписний лист Білостоцького відділу, датки зложили: п. п.: Мирошниченко В. — 2 зол., Писанюк Лука — 0,50 зол., Олександр Міллер — 0,30 зол., Володимир Сухоставський — 1 зол., Зморець І. — 1 зол., Яновський — 1 зол., Д. Савенко — 1 зол., Вазилевсеї Павел — 1 зол., Чубенко — 1 зол. 50 гр., М. Терпило — 0,50 зол., О. Ковалевський — 1 зол., С. Мор — 0,50 зол.,

С. Миткий — 2 зол., А. Паламарчук — 1 зол., А. Миненко — 1 зол.

На підписний лист уповноваженого УЦК в Камінь-Коширському прол. Лиходька датки зложили п. п.: Лиходько Іван — 2 зол., Гаськевич З. — 1 зол., Ворчак Гриць — 2 зол., Коленда Ф. — 1 зол., Салюк Т. — 0,50 зол.

На підписний лист управи відділу УЦК в Слонімі датки зложили п. п.: Вовкогон Я. — 1 зол., Слип П. — 1 зол., Смолівський О. — 1 зол., Бозюк — 0,50 зол., Мельник — 0,50 зол., Мачугівський — 0,50 зол., підпис нечиткий — 0,50 зол., Скляренко — 0,50 зол., підпис нечиткий — 0,25 зол., Римар — 0,20 зол.

На підписний лист уповноваженого УЦК в Камінь-Коширському, зібрані на лікування Євгена Харламповича Чикаленка і, як не використані по належності, передані для Бібліотеки. Датки зложили п. п.: Гаськевич Володимир — 1 зол., Коленда Федір — 1 зол., Салюк Т. — 0,50 зол. На підписний лист на будівлю дому відпочинку для інвалідів у Франції, нині передано для Бібліотеки датки: п. Лиходько Іван — 2 зол.

На підписний лист п. Филоненка О. із Здолбунова датки зложили п. п.: інж. Тищенко — 10 зол., підпис нечиткий — 1 зол., підпис нечиткий — 1 зол., Е. Филоненко — 1 зол. 50 гр., Бондарчук П. — 6 зол. 75 гр., Тушаківський — 1 зол. 26 гр., Теслівський — 0,50 зол., Волянюк — 0,50 зол., підпис нечиткий — 0,50 зол., Конов М. — 0,50 зол., О. Филоненко — 1 зол., С. Бондарчук — 0,50 зол., Дублянський І. — 0,50 зол., Пушкелів М. — 0,50 зол., Гордовська — 0,50 зол., Вагнер — 0,50 зол., Серенчил М. — 0,50 зол., Присівська — 0,50 зол., Радови-

ла — 6 зол. 50 гр., Метельський Л. — 0,20 зол., Аврамчук — 0,50 зол., Демчук Федір — 0,50 зол., Демчук А. — 1 зол., Тарнавський С. — 0,50 зол., Остапчук Г. — 0,50 зол., Янківський Л. — 2 зол., підпис нечиткий — 0,20 зол., Е. Шкуратова — 1 зол., Пащенко — 0,25 зол., підпис нечиткий — 0,50 зол.

В Румунії

— Десята річниця існування Української Громади в Гавані. 24-го травня, Громада в Гавані і святкувала десятю річницю свого існування.

На урочистих, з приводу цього, зборах голова громади п. І. Дробіт пригадав присутнім, що десять років тому, як раз після тяжкої вісти про смерть Головного Отамана Симона Петлюри, громадяне українські, що перебували в Гавані, що й до того часу жили дружньою родиною, рішили утворити громаду, яка от уже десять років керує й направляє життя громадян в Гавані та її околицях.

Підкресливши важніші моменти з життя та діяльності Громади, пан Дробіт пропонує присутнім вшанувати пам'ять померлого основоположника громади хорунжого Гриця Олександрова вставанням. Присутні встають і хвилиною мовчанки віддають пошану померлому товаришеві по зброї та його праці...

Ця хвиля пройшла глибоко зворушливо. П. Дробіт, почавши говорити, що він пропонує вшанувати вставанням пам'ять одного із основоположників громади, розридався і швидко вийшов до сусідньої кімнати... Багато присутніх, як вояків, так і їх дружин, плакали.

Полковник Пороховський, що сидів за столом президії хоті сказати те прізвище, що його не мав сили сказати голова громади, але від зворушення і сліз, не міг його сказати... Тоді встав п. Туржанський і ковтаючи слюзи, сказав те ім'я, яке всі мали в своєму серці...

Треба сказати, що Гаванська група твориться в більшості із старшин та вояків був. 2-гої кул. бригади, до якої належав і покійний хор. Олександрів. Так що вояків в'яжуть з ним спогади про часи боротьби,радощі та страждання боевого життя. Хто не знав його з тих часів, мав нагоду оцінити його під час трьохлітнього перебування в таборах, де покійний був ад'ютантом командира бригади та начальника таборів і де йому приходилося багато працювати для вояцтва.

Після звільнення з таборів, протягом одинадцяти років покійний, де б він не був самим був активним та дисциплінованим громадянином, показуючи приклад горячою любов'ю до своїх товаришів та працюючи для їх добробуту.

Протягом часу на еміграції українська боева родина в Румунії загубила де-кільки сот козаків та тридцять старшин. Всі глибоко відчують що втрату та ніколи не забувають полеглих... Але вояки в Гавані з найбільшою остротою та відчують втрату хор. Олександрова, що ще так недавно жив та працював серед них.

Пан Антошко коротко переказав історію Громади за десять років її існування, зазначивши часи її духового та матеріального розвітту. З важнішого можна подати такі факти:

Протягом десяти років Громада витратила на літературу біля 35.000 леїв. На оборону імени Симона Петлюри Громада видала 20.855 леїв.

Протягом всього часу Громада вислала грошеві датки на Бібліотеку імени Симона Петлюри в Парижі, на Академію в Подєбрадах, на допомогу Українським Інвалідам у Польщі та таке інше.

Взагалі Громада як організована частина української еміграції в Румунії, протягом всього часу була прикладом для інших громад, як в моральному відношенні, так і в матеріальній жертвеності.

Після реферату хор заспівав «Ми гайдамаки» і на цьому зборі було закінчено.

К. Антошко

В Манджу-Ді-Го

— З життя українців у Манджу-Ді-Го. 16 травня с. р. в Українському Національному Домі в Харбіні відбулася публічна-лекція російською мовою д-ра Д. Барченка на тему «Проблема України».

На лекцію явилось досить багато публіки, якій докладчик переповів історію українського руху від часів першої Державної Думи до наших часів. Указавши на головніші погляди на українське питання, що появилися в останні часи в міжнародній пресі, докладчик більше зупинився на можливих рішеннях його, і переповів точки погляду на державність України в Польщі, а тако-ж у росіян і почасти в Харбіні. Д-р Барченко зручно з'ясував де-які гострі питання в наших місцевих умовах та поставив кілька запитань, які послужать предметом ширшого обговорення серед нашого й російського громадянства в Харбіні.

Нагадування про нас і проба серйозніше до українського питання ставитися — найголовніша ціль лекції. Цим, властиво, й пояснюється російська мова лекції.

— 31 травня с. р. в тому-ж Українському Домі відбулася друга лекція, українською мовою, інж. Вітковського на тему «Етнографічне та економічне становище України». Докладчик постарався розглянути кожну область українських земель з боку території складу населення, історичних подій на них, багатств і т. ин. Лекція густо пересипана була цифрами, на жаль, не завжди останніми.

Треба зазначити, що в таких лекція не варто послуговуватися неперевіреними даними про походження населення в тій чи іншій країні, бо кожна сама невинна помилка дає можливість нашим ворогам роздувати її й негувати цілий виклад. Розглядаючи економічні багатства українських земель, слід тако-ж приводити не абсолютні дані, а робити порівняння з промисловістю інших країн. Слід вказувати і на характер теперішньої

господарки на Україні большевиків та стремління їх вичерпати підземні багатства України, її обезкровити, про що безнастанно твердять наші економісти. Такого роду факти приводять самі до думки про необхідність дбати нам про нашу державну незалежність, а це-ж у Харбіні основний пункт української роботи.

Обидві лекції влаштовано було Радою Української Національної Колонії.

Т. О.

В Чехословаччині

З Високої Школи Політичних Наук

Вийшов з друку проспект Високої Школи Політичних Наук з кореспонденційною метою навчання, що з осені відкривається при Українському Технічно-Господарському Інституті в Подсбрадах.

Проспект всім бажаним висилається безплатно.

Звертатися на адресу: Ukrajinsky Technicno-hospodarsky Institut. Podebrady. Zamek. Tchechoslovaquie.

З життя УТГІ

Курс УТГІ «Консервация садовини й городини» проф. інж. Л. Фролова вже вийшов з друку. Стор. 195 рис. 131. Зміст: Скл д та виживне значіння садовини та городини. Сортування та пакування. Переховання. Висушування овочів. Стеерілізації. Марикування. Засолювання; квашення, замочування. Консервація при помочі спирту та спиртових напоїв. Компоти. Консерви в меду, гірчиці. Конфітура. Цукати, повидла, мармелади, джеми. Пасты, желе. Соки, сиропи, есенції, безалкогольні напої. Овочеві вина. Наливки, настояйки, лікери, горілки. Отци.

Більше 1000 приписів консервування та перероблення садовини й городини. Впис курсантів на цей курс, як і на інші курси УТГІ, продовжується. Така за курс (з підручником) 80.— корон

чеських. Самий підручник — 60.— кч. з пересилкою. Звертатися на адресу: Ukrajinsky technicko-hospodarsky Institut. Podebrady. Zamek. Tchechoslovaquie.

Бібліографія

— Д-р Михайло Антонович. Князь Репнін генерал-губернатор Саксонії. Берлін 1936. ст. 64.

Симпатична постать «малоросійського» генерал-губернатора князя Миколи Репніна давно вже притягає до себе увагу дослідників історії лівобережної України перших десятиліть ХІХ віку, підкреслюваню його гуманне відношення до простого народу, до козаків і до селян, його український патріотизм, його участь в написанні і виданні «Історії Малої Росії» Бантиша-Каменського, його відносини до Котляревського, до Шевченка, нарешті його певну, хоч досі ще нез'ясовану роллю в генезі «Історії Русов» (на що звертав увагу Драгоманов). Однак князь Репнін і досі ще не діждався своєї спеціальної монографії, яка мусіла б бути разом з тим і монографією з історії Гетьманщини 1810-1830 років, так мало ще розробленої в нашій історичній науці. Праця молодого нашого історика М. Антоновича освітлює лише один, порівнюючи короткий момент з діяльності Репніна, і то не на українському, а на чужому ґрунті, а саме, коли Репнін був генерал-губернатором або віце-королем Саксонії в 1813-1814 роках, з доручення Австрії, Пруссії й Росії після їх перемоги над Наполеоном. Але наш автор справедливо вважає, що ця діяльність Репніна на чужому полі може дати ключ і до зрозуміння його, як пізнішого довголітнього правителя Гетьманщини (1816-1834): як правитель Саксонії, Репнін заявив себе надзвичайно гуманним адміністратором, здібним до глибини душі перейнятися інтересами країни й її мешканців, й ужити всіх сил, щоб ці інтереси обстоювати навіть за най-

трудніших обставин. Так було власне в Саксонії, країні завойованій, виснаженій довголітньою війною, зруйнованій та ще й предметом аспірацій з боку Пруссії, що намагалася її анексувати.

Автор використав для своєї праці обширну німецьку літературу і документи з державних архівів Берліна і Відня і зумів дати дуже ясний і прозорий огляд діяльності Репніна, як правителя Саксонії. Крок за уроком стежить він за його розпорядженнями в обсягу адміністрації, фінансів, народного господарства, санітарного стану, просвіти, змальовує його реформи, його заходи в обороні інтересів Саксонії перед урядами Австрії, Пруссії й Росії, і приходить до висновку, що короткий час правління Репніна (всього один рік) мав дуже добродійне значіння для Саксонії, а сам Репнін вповні заслужив на добру пам'ять у саксонців. Безперечно, для budouчого біографа князя Репніна праця д-ра Антоновича послужить цінним причинком до характеристики Репніна, як людини і як адміністратора. Думасмо, що ця праця матиме тако-ж інтерес і для німецького читача, як що вона появиться (цілком чи в скороченню) у німецькій мові; тільки тоді варто було б згадати і про пізнішу діяльність Репніна, як правителя Гетьманщини, де він тако-ж заслужив собі добру пам'ять серед українських народніх мас.

Книголюб.

Діяльність Петра Могили і наші завдання

В десятиліття між згнобленням повстання Остриниці та початком руху Хмельницького Україна була виставлена на поталу наступові колонізації — єдина збройна сила, що ставила опір надужиттям спольщених магнатів була побита, Запорожжя навіть мусіло припинити і сидіти тихо і польська сваволя могла вільно бушувати по всій Україні. Єдиний опір, що тоді поставили її Українці, був опір культурний, але він

